

Meidoorn

Herkomst en verspreiding

Meidoorn (*Crataegus* sp.) is een geslacht uit de rozenfamilie (*Rosaceae*). Het geslacht wordt ook wel haagdoorn of steendoorn genoemd.

Het zijn struiken of bomen die van nature in Europa, Noord-Amerika, Azië en Noord-Afrika voorkomen. Sommige soorten komen ook als boom voor.

De eenstijlige Meidoorn (*Crataegus monogama*) is een inheemse boom die in heel Europa, Noord-Afrika, Klein-Azië en de Kaukasus voorkomt. In Nederland groeit hij in de kustduinen, op oeverwallen langs de grote rivieren en in beekdalen op zand, leem en klei. Ook in bosranden is hij te vinden. Ook werd en wordt hij veelvuldig gebruikt in struiken als afscheiding tussen landbouw percelen.

Van het geslacht komen in Nederland twee soorten inheems voor.

Dit zijn de eenstijlige Meidoorn (*Crataegus monogyna*) en de tweestijlige Meidoorn (*Crataegus laevigata*). Er komt ook een soortshybride van de eenstijlige en tweestijlige Meidoorn in het wild voor, de *Crataegus x macrocarpa*.

Het geslacht omvat honderden soorten, waarvan er drie in Nederland voorkomen, zowel in het wild als aangeplant als sierboom. Daarnaast wordt de hybride *Crataegus x lavalleei* als sierboom aangeplant. Ook wordt de uit China afkomstige *Crataegus persimilis* als sierboom in Nederland aangeplant.

De tweestijlige Meidoorn (*Crataegus laevigata*) beperkt zich tot West- en Midden-Europa. Het is een boom van lichte bossen, bosranden, struiken en hagen van vruchtbare grond (leem en klei). In Nederland is hij echter zeldzaam.

De naamgeving van de wetenschappelijke naam van de Meidoorn slaat op de aard van het hout: **Crataegus** is een verwijzing naar het Griekse Krataios, wat stevig, sterk betekent.

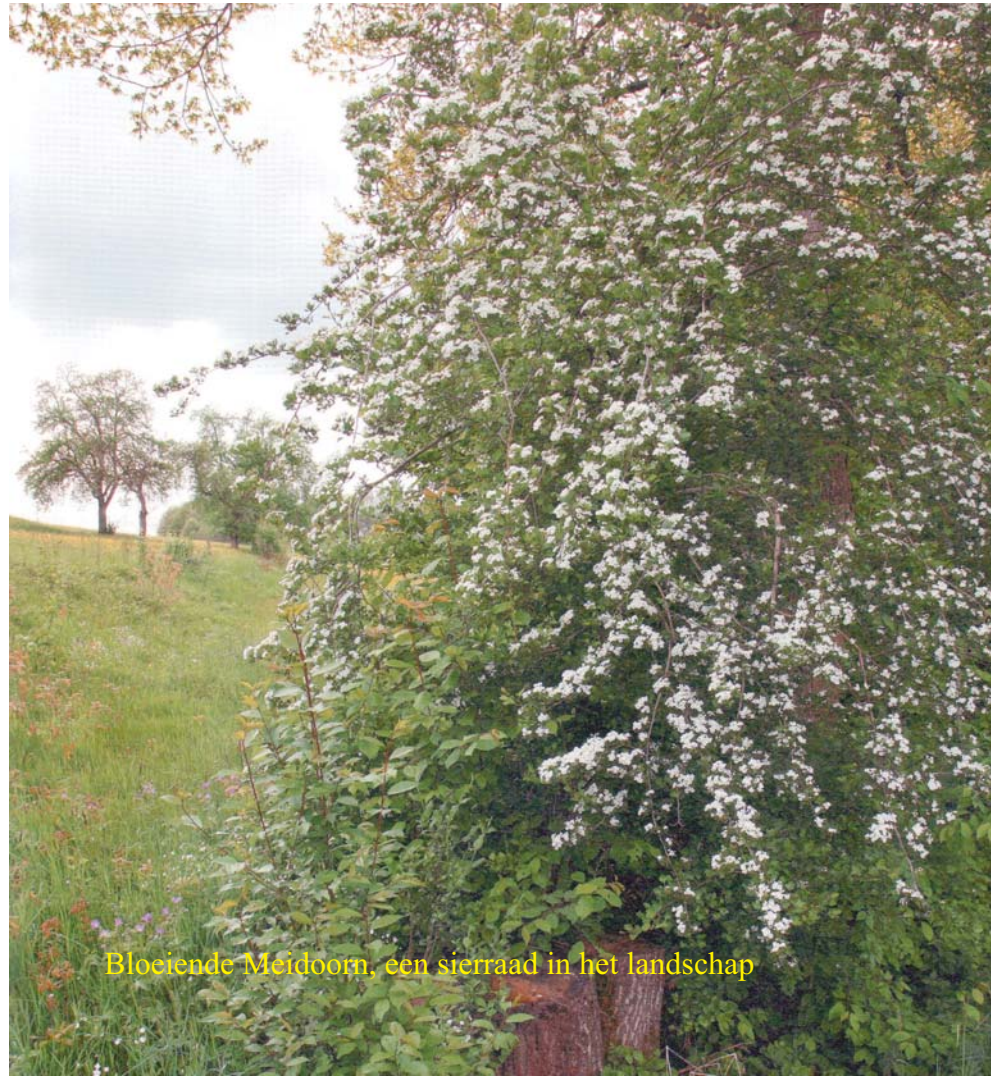
Het is een toespeling op het harde hout van de struik (vroeger werd een beulshakblok wel eens uit Meidoornhout vervaardigd).

Ook de soortnaam heeft bij deze beide Meidoornsoorten een Griekse verwijzing.

In *Crataegus monogyna* herken je het Griekse monos = alleen, eenstijlig.

In *Crataegus laevigata* zie je tweestijlig (het aantal stijlen per stamper).

In een andere Meidoornsoort (*Crataegus oxyacantha*) herken je het Griekse oxys = scherp en akantha = doorn, dus een plant met scherpe doorns.

Vele volksnamen kent de Meidoorn:

Deur, Deurnboom, Deurnbosch, Doorleer, Doorn, Doornage, Doornbeziën, doornboom, Doornhage, Gijbe, Haagappelboom, Haagbloemen, Haagdoorn, Hagebeam, Hagebeiers, Hagedeurne, Hagedoarn, Hagehoarn, Hakedoorn, Henkulle, Hègedeurne, Hiepdoorn, Jopenboom, Kermiskersen, Kurtsebeiers, Meibloemen, Meitakken, muldertje, Papekannekens, Peerdeweepen, Pikkebezen, Pullekens, Rooie Japenboom, Smeerpotje, Smoarbeibeam, Spelledoorn, Spillebezie, Spukdoorns, Stennbessen, Steendoorn, Stekelboom, Tuiteboom, Vetpotjes, Vretbeienboom, Wibbelken, Witte Doorn, Zwijnebeiers.

Let op de (mei-)doorns aan de takken.

De Meidoorn is zelfs als afscheiding te gebruiken.

Geschiedenis

De Meidoorn is sinds mensenheugenis een boom geweest met vermeende bijzondere krachten, die men met de nodige omzichtigheid moest benaderen.

Het omhakken van de boom zou ongeluk, of zelfs de dood tot gevolg hebben.

Meidoorn werd als een Heilige boom vereerd bij de Germanen, de Kelten, de Grieken en de Romeinen. Volgens een Teutoonse legende zou de Meidoorn ontstaan zijn uit een bliksemschicht, en daarom werd de heester vaak gebruikt voor begrafenisvuren, de kracht van de Heilige rook zou de overledene rechtstreeks naar de hemel brengen. In het oude Griekenland en

Rome gebruikte men de Meidoorn vooral bij huwelijksplechtigheden, bij de Grieken was de Meidoorn gewijd aan de Godin Maia, naar wie de maand mei is genoemd. In Christelijke tijden werd de boom ook gekerstend en gewijd aan Maria. Meidoorns staan dan ook vaak bij Mariakapelletjes. Net als andere doornige struiken werd van de Meidoorn gedacht dat hij de kracht had om bliksem en heksen te weren. In de kruidengeneeskunde werd het kruid al vroeg toegepast en beschreven, Dioscorides schreef Meidoorn voor bij buikloop en witte vloed bij vrouwen.

Plantbeschrijving

De bloemen van de roosachtigen zijn meestal mooi en vrij groot, en worden door insecten bestoven. De vruchten worden gegeten door vogels en zoogdieren, die daarmee zorgen voor de verspreiding van de zaden. Wat de Meidoorn betreft gaat het hier vooral om vogels. In het najaar zijn het vooral spreeuwen en vinken, en ook trekvogels die in die periode overtrekken. Kramsvogels en koperwieken die hier overwinteren voeden zich met de overgebleven bessen.

Bij heel wat soorten komen takdoorns voor als bescherming tegen dieren. Dit geldt 'zoals zijn naam al zegt' ook voor de Meidoorn.

(De 'puntige uitsteeksels' die uit een tak ontstaan zijn inderdaad 'doorns', terwijl uitsteeksels die uit een vervormde bladknop ontstaan 'stekels' zijn.) Voor alle Meidoorns geldt verder dat hun bloemen in vertakte bloeiwijzen staan. Ze hebben één tot drie stijlen, stampers.

De bast van alle soorten is aanvankelijk licht bruingrijs en glad, op latere leeftijd bruin en vol barstjes.

De Meidoornsoorten hebben een opvallende geur, die echter minder uitgesproken is bij de (gekweekte) vormen met dubbele bloemen.

Kenmerkend zijn de gedoornde takken, waardoor de Meidoorn sinds mensenheugenis als haagplant wordt aangeplant. Meidoornhagen vormen een ondoordringbare barrière en zijn de ideale nestplaats voor vogels.

De eenstijlige Meidoorn vinden we in rivierdalen en kalkhoudende duinen. Daar groeit hij als boom met een dicht vertakte kroon. De geur van de bloemen is wat onaangenaam. Hij werd ook vaak als veekering en windbreker geplant omdat het vee geen doornige struik lust en hij ook makkelijk te snoeien is.

Zijn bladeren zijn diep ingesneden, gekarteld en frisgroen glanzend. Ze

verschijnen in april tot mei. Kort daarna verschijnen de witte bloemtuiltjes.

De bladeren van de tweestijlige Meidoorn zijn minder diep ingesneden. Hij bloeit twee weken eerder dan de eenstijlige en zijn bloesem ruikt lekker. Zijn vruchten (de rode melige besjes) zijn wat groter dan die van de eenstijlige Meidoorn, peervormig met twee tot 3 pitten, terwijl de eenstijlige Meidoorn kleinere, ronde vruchtjes heeft met maar één pit.

Geen enkele Meidoornsoort is giftig.

Als ongesnoeide struik kan de Meidoorn 4-5 meter, als boom zelfs 10 meter hoog worden. De tweestijlige Meidoorn vinden we nog in de Achterhoek, Twente, Drenthe, Limburg en Noord-Brabant.

Als sierboom wordt van de tweestijlige Meidoorn het ras 'Paul's Scarlet' aangeplant. Deze heeft gevulde, rozerode

Crataegus prunifolia

Crataegus crus-galli

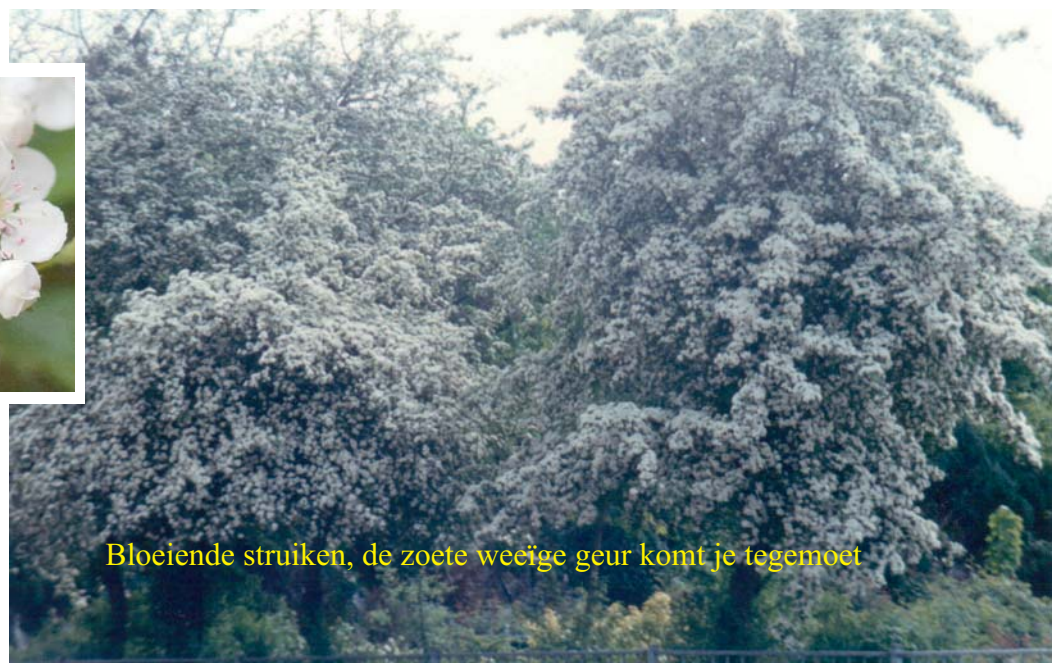
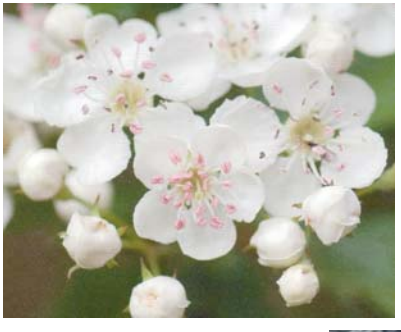
Crataegus laevigata 'Paul's Scarlet' 3

Crataegus laevigata

Crataegus laevigata

Bloeiende struiken, de zoete weeïge geur komt je tegemoet

bloemen maar vormt geen vruchten. Door de gevulde bloemen is deze Meidoorn minder gevoelig voor bacterievuur. De boom wordt tot 6 meter hoog.

De eenstijlige Meidoorn is een struik die vijf tot acht meter hoog kan worden. Soms worden boomvormen gekweekt. De bloesems bloeien in mei-juni, enkele weken later dan de *Crataegus oxyacantha*. Zoals de naam al zegt, heeft deze soort slechts één stijl, de vruchten hebben dan ook slechts één pitje. De meeldraden zijn violet van kleur. De kweekvormen hebben soms dubbele of rode bloemen. De dofrode vruchtjes, die in september-oktober rijp zijn, zijn bijna rond, en met lange lancetvormige kelkblaadjes gekroond. De struik draagt lange, rechte takdoorns. De soort is meer algemeen dan de tweestijlige, en wordt gevonden in bossen, houtwallen en in de duinen. Het areaal omvat behalve Europa ook West-Siberië en Noord-Afrika. De tweestijlige Meidoorn is wat kleiner dan de vorige soort en kan tot vier meter hoog worden. De takken zijn zwakbehaard en dragen doorns die tot 2.5 cm lang zijn.

Andere soorten

Over de wereld verspreid komen er een tweehonderdtal verschillende soorten Meidoorns voor. Het zijn meestal doornige struiken die over het algemeen tegen wat extremere omstandigheden bestand zijn. In onze streken komen behalve de één- en de tweestijlige Meidoorn ook nog volgende, al dan niet gekweekte soorten voor.

- **Crataegus calycina** (KoraalMeidoorn). Een zeldzame struik, voorkomend in het oostelijke rivierengebied in Nederland. Bij deze soort is vrijwel de gehele bladrand gelobd, en de insnijdingen van de lobben zijn puntig. Deze soort heeft geen geneeskrachtige waarde, net zo min als de volgende.
- **Crataegus crus-gali** (Hanedoorn). Een brede, goed vertakte struik, horizontaal uitspreidend. Bloeitijd mei, bloemen wit, met 15-20 bloemen in een bloeiwijze. Rode vruchten, bladeren omgekeerd eirond, niet gelobd, met gezaagde bladrand. Eén of twee, zeldzaam drie stijlen.
- **Crataegus pedicellata**. Langzaam groeiende struik, die op oudere leeftijd ongedoornd is. Bloeitijd mei, vruchten zeer talrijk, rood.
- **Crataegus pinnatifida**. Sterk groeiend, met meestal ongedoornde twijgen die geelbruin van kleur zijn. De bladeren zijn aan beide kanten op de nerven behaard, gelobd en vrij diep, onregelmatig gezaagd. Bloeitijd mei-juni. Vruchten rood met witten punten en 4-5 stenen, iets peervormig. Blad verkleurd mooi rood in de herfst.
- Verder komen er nog erg vele soorten en kruisingen voor die over de gehele wereld verspreidt zijn.
-

Teelt en Oogst

Zowel de één- als de tweestijlige Meidoorn kunnen uit zaad vermeerderd worden.

Wel duurt het vrij lang voor de zaden kiemen, soms tot ruim twee jaar.

Meestal slaat men het zaad direct na rijping gedurende anderhalf jaar in vochtig zand op, buiten doch vorstvrij (stratificatie).

De cultuurvormen worden geënt op de onderstam van **Crataegus monogyna**.

De boom vormt immers normaal een penwortel, waardoor hij na verplanten nog moeilijk aangroeit.

De Meidoorn is niet kritisch ten opzichte van de bodem. Toch mag deze niet te droog zijn.

Het is zelfs niet bezwaarlijk als de bodem in de winter wat nat word.

De Meidoorn heeft een voorkeur voor een enigszins kalkrijke grond, die niet té arm is.

Op zeer droge en arme gronden kan men wel Meidoornheggen aanplanten, maar bomen en solitaire struiken doen het daar minder goed.

Op een plek in volle zon zal de Meidoorn het meest uitbundig bloeien.

Van de Meidoorn worden zowel de bladeren, de bloesems als de vruchten gebruikt.

De bladeren verzamelt men in de voorzomer (mei-juni).

Ze worden in het donker gedroogd.

De bloemen kan men in mei en juni oogsten, als ze net ontloken zijn.

Ze moeten voorzichtig in het donker gedroogd worden, bij een niet te hoge temperatuur (niet boven 35°C).

De bloempjes die tijdens het droogproces bruin verkleuren verwijdt men.

De geheel rijpe, rode vruchtjes kan men van half september tot half november plukken.

Ze worden eerst in de schaduw gedroogd, daarna bij matige kunstmatige hitte.

Hierbij kan het aangewezen zijn om het velletje te kneuzen opdat het droogproces sneller zou verlopen.

Meidoorn vruchten

Meidoorn vruchten

Meidoorn vruchten

Gebruik

Delen van de plant van Meidoorns bevatten belangrijke inhoudstoffen. Zowel blad, bloesem en vrucht zijn voor verschillende dingen goed te gebruiken, hedendage wordt dit niet meer zoveel gedaan maar de belangstelling komt terug voor dit gewas.

Bladeren:

- meerdere flavonoïden, waaronder vitexine, vitexine-4-rhamnoside, quercetine en quercetine-3-galactoside, ursol- en oleanolzuur, purinderivaten, choline en acetylcholine, organische zuren, waaronder 2-fenylchromoon derivaten catechinelooistof.

Bloesem:

- meerdere flavonoïden, waaronder vitexine, vitexine-4-rhamnoside, quercetine en quercetine-3-galactoside, ursol- en oleanolzuur, purinderivaten, choline en acetylcholine, organische zuren, catechinelooistof, etherische oliën, met name anjisaldehyde, waarvan de karakteristieke geur vooral in zonlicht opvalt, amines, trimethylamine, fenylethylamine, o-methoxyfenylmethylamine en tyramine.

Vrucht:

- flavonoïden, waaronder vitexine, vitexine-4-rhamnoside, quercetine en quercetine-3-galactoside, triterpeenzuren, fruitzuren, vette olie, vruchtsuikers, caroti-noïden, anthocyaan-kleurstoffen, tannines, vitamine B en C.

Meidoornbloemen en gedroogde

De jongeren maken van de vuurrode bessen leuke armbandjes.

Overig gebruik en recepten

Je kan de bloeiende toppen gebruiken voor de thee of tinctuur, maar ook de bessen. Men kan dit kruid vrij lang gebruiken. Bij acute situaties zoals bij angina pectoris of hartkloppingen dan de acute dosis, elke 10 minuten 10 druppels. Meidoorn kan goed samen gebruikt met reguliere middelen tegen dezelfde klachten, een zeer veilig middel.

De werkzaamheid van Meidoorn kan tot drie maanden op zich laten wachten.

Meidoorn laat zich makkelijk combineren met andere kruiden die specifiek werken op de bloedsomloop zoals Maretak, Hartgespan, Citroenmelisse, Lindebloesem, Duizendblad, Lavendel, Passiebloem en Herderstasje.

Het gebruik van Meidoorns voor hagen gaat ver terug in de geschiedenis, waarschijnlijk tot in de bronstijd.

De Romeinen plaatsten gevlochten Meidoornhagen rond hun nederzettingen. Dit werd in heel Europa toegepast tot de uitvinding van de prikkeldraad aan het einde van de negentiende eeuw.

Zeker driekwart van de oude Meidoornbeplantingen zijn in de vorige eeuw verdwenen.

Het hout van de Meidoorn is hard en werd gebruikt voor fijn snijwerk, wandelstokken, egtanden en kamraderen in molens.

Medicinaal bereid diende hij voor de behandeling van hartkwalen en nierstenen.

De thee van de bloesem zou helpen bij te hoge bloeddruk.

De melige bessen werden sinds de oertijd niet alleen door vogels, maar ook door mensen gegeten en dienden tijdens de Eerste Wereldoorlog als koffiesurrogaat.

Sinds de 16e eeuw wordt de Meidoorn als medicinaal gebruikt om de bloedsomloop te stimuleren.

Deze werking komt onder meer door de inhoudsstof rutine: deze stof is wetenschappelijk bekend om z'n vermogen om blauwe plekken te voorkomen. Bovendien helpt Meidoornthee om de cholesterol te verlagen.

Op sommige plaatsen in Engeland worden Meidoornknoppen nog steeds gebruikt in een hartig gerecht met niervet:

Rol een lange, lichte niervetkorst dun uit en leg daarop de groene knoppen van de Meidoorn en heel dun gesneden

bacon. Rol de korst op, strijk de naden glad en stoom het minimaal een uur.

Tinctuur bij slapeloosheid en duizelingen: 1 gr gedroogde bloemen en vruchten in 20 ml 70% alcohol laten trekken. Na een week filtreren en de likeur bewaren in een fles met druppelkurk, neem 40 druppels voor het slapen gaan.

Thee bij een onregelmatige hartslag: een weinig Meidoornbloesem op een kopje kokend water.

Thee bij hartkloppingen: 19 gr Meidoornbloesem, 10 gr boragebloemen, 10 gr citroenmelisse, 10 gr munt, 10 gr passiebloem, 5 gr bloemen van het Lelietje van Dalen en 5 gr wijnruitbloemen op een liter kokend water een half uur laten trekken, zeven en lauwwarm drinken, een kopje 's ochtends en een kopje 's avonds.

Thee bij baarmoederkramp: één theelepel Meidoornbloesem op een kopje kokend water wanneer nodig.

Lekkere theemelange: gelijke delen Meidoornblaadjes, Salie, Citroenmelisse en de bladeren van de Zwarte Bes.

Meidoorn wordt wel de “valeriaan van het hart” genoemd. Inderdaad heeft de plant een duidelijke cardiotonische werking, ze werkt actief in op de hartzenuwen en doet het hart daardoor krachtiger doch rustiger kloppen.

Bovendien is er een positief effect op de coronairen en op de hartspiercellen.

Bereidingen op basis van Meidoorn worden gebruikt bij “ouderdomskwalen” van het hart, als de hartfuncties verminderen en problemen optreden ter hoogte van de kransslagaders.

Maar ook bij niet-leeftijdsafhankelijk hartklachten wordt Meidoorn gebruikt, zoals bij bepaalde ritmestoornissen, hartzwakte na infectieziekten of overbelastingsklachten.

In de nabehandeling van een hartinfarct wordt ook van Meidoorn gebruik gemaakt.

Behalve bij ‘objectieve’ hartklachten is Meidoorn ook effectief bij subjectieve stoornissen als prikkelbaarheid en angst, alsook bij menopauzeklachten en klachten van neurovegetatieve instabiliteit (met angst, duizeligheid en oorsuizen).

Soms wordt Meidoorn aanbevolen bij hoge bloeddruk, maar soms kan Meidoorn de bloeddruk juist verhogen. Een zorgvuldige controle is dus aangewezen.

Ook de Chinese kruidengeneeskunde maakt bij deze problemen gebruik van Meidoorn.

Meidoorgelei

Was 1 kg meidoornbessen, snijdt 500 gram moesappels klein en kook dit alles zachtjes net onder water in 2 uur. Zeef het en weeg het sap. Aan het sap wordt het gelijke gewicht aan suiker toegevoegd en wordt het weer aan de kook gebracht.

Afschuimen, in potten doen en deze goed afsluiten.

Geschiedenis en Folklore

De Meidoorn is al van oudsher een boom waaraan uitzonderlijke krachten werden toegeschreven, en werd zowel bij de Germanen, de Kelten, de Grieken als de Romeinen als een heilige struik vereerd.

In Griekenland was de Meidoorn aan Maia, de Godin van de meimaand toegewijd. In Griekenland en Rome had de Meidoorn een rol bij huwelijken: Het hout werd voor toortsen gebruikt, en de bloesems werden in kransen gevlochten.

Bloeiende Meidoornhagen in Zuid Limburg

In sommige streken in Frankrijk tot recent nog Meidoorntakken boven het wiegje van een pasgeborene werden gehangen, zou hier nog een overblijfsel van kunnen zijn.

De Romeinen wijdden de Meidoorn aan Cardia, de beschermgodin van de huisdrempels. Men hing daartoe een Meidoorntak aan de huisdeur of verbrandde er een als rokofter bij de ingang.

Ook dit gebruik zou in heel wat streken van West-Europa nog lange tijd hebben voortgeleefd.

Een Meidoorntwijn bij de deur van de hoeve zou heksen verjagen.

In Duitsland diende de Meidoorn om de melk tegen beheksing te beschermen, en in andere streken beschouwde men de struik als een bescherming tegen blikseminslag.

Heilige plaatsen werden vaak omringd door Meidoornhagen.

Zo heeft men doornhagen aangetroffen rond hunebedden, oude Germaanse offerplaatsen en heilige bomen.

In Eisenkappel, Karintië (Oostenrijk) is een kerk die nu 'Maria Dorn' wordt genoemd, maar vroeger 'Unsere Liebe Frau im Dornach' werd genoemd (Onze Lieve Vrouw in de Doornhaag).

Meidoorn wordt al heel lang gebruikt om de vruchtbaarheid te bevorderen. Het wordt veel gebruikt in huwelijksrituelen, vooral als het huwelijk in de lente plaatsvindt.

De bladeren worden vreemd genoeg gebruikt om de kuisheid te bewaren, men kan de bladeren in bed plaatsen voor dit doel.

In een sacht gedragen tijdens een vistrup geven ze een goede vangst.

Tevens zorgt het voor geluk en blijheid voor de depressieven.

Meidoorn beschermt tegen de bliksem en boze geesten.

Het beschermt het huis tevens tegen stormen.

De Romeinen plaatsten ook Meidoorn in de wiegjes van kinderen om ze tegen boze bezweringen te beschermen.

In het verleden bevatten de meeste heksentuinen wel een Meidoorn.

Symboliek, volksgebruik en mytologie

De Meidoorn is het symbool voor lente, bloei, vruchtbaarheid, maagdelijkheid en seksualiteit.

Samen met de verwante sleedoorn is hij ook zinnebeeld voor tweedracht (de doornen). Wanneer de Meidoorn bloeide, werd bij de Kelten gehuwd.

Door takken van de Meidoorn aan hun huis te bevestigen, weerden de Germanen spoken en kwade geesten. In Frankrijk wordt de Meidoorn ook noble épine genoemd, omdat men geloofde dat de doornenkroon van Jezus van Meidoorntakken gevlochten was.

In Duitsland bestreed men koorts met thee van de eerste Meidoornbloesem.

Als de Meidoorn veel bloesem heeft, voorspelt dat een rijke korenoogst.

Veel rode bessen in het najaar duiden op de komst van een strenge winter.

In de Mytologie betekenis wordt de Meidoorn aangeduid als volgt:

Geslacht:	Mannelijk
Planeet:	Mars
Element:	Vuur
Goden/Godinnen:	Maia, Cardea, Flora, Hymen, Maria
Krachten:	Vruchtbaarheid, Kuisheid, Vismagie, Geluk